

17 Μαΐου 2018

Ο Δομέστικος Γιώργος Μπιλάλης στην Πεμπτούσια

/ [Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Με αφορμή τη μεγάλη συναυλία παλαιάς βυζαντινής μουσικής “Άγγελος Πρωτοστάτης, ήχος πλάγιος δ΄” την Τετάρτη 23 Μαΐου στη Μητρόπολη Αθηνών ο Δομέστικος Γιώργος Μπιλάλης και ιδρυτής του ψαλτικού συνόλου “ΡΩΜΑΪΪΚΟ”, μιλά στην Πεμπτούσια.

Με ευκαιρία την συναυλία της ερχόμενης εβδομάδας «Άγγελος Πρωτοστάτης, ήχος πλάγιος δ΄», αναφέρετε ότι θα είναι συναυλία παλαιάς βυζαντινής μουσικής. Δώστε μας ένα πλαίσιο πώς ερμηνεύεται αυτός ο όρος και σε ποια περίοδο της ιστορίας της εκκλησιαστικής μουσικής αναφέρεστε.

Χρησιμοποιήσαμε τον όρο ΠΑΛΑΙΑ βυζαντινή μουσική διότι σήμερα έχει καθιερωθεί τόσο στους ψάλτες όσο και στον κόσμο ότι ψάλλουν και ακούν αντιστοίχως “βυζαντινή μουσική”. Η σημερινή μουσική απηχεί την ψαλτική παράδοσι κυρίως του 18ου αιώνα και μετέπειτα, ενώ η σωστή ονομασία της θα έπρεπε να είναι νεοβυζαντινή ψαλτική. Αν και συνέχεια της παλαιάς μουσικής, απέχει κατα πολύ από την μουσική που εψάλλετο μέχρι την πτώση της Πόλης (1453) και αυτή δικαίως πρέπει να καλείται βυζαντινή μουσική.

Όπως απολαύσαμε και στη συναυλία του Romeiko Ensemble το 2014 στον Παρνασσό, τα μέλη έχουν ένα ιδιαίτερο ύφος σε σχέση με το συνηθισμένο ψαλτικό ύφος. Η προσπάθεια παρουσίασης αυτού του παλαιού μέλους αποσκοπεί στην αναβίωσή του ή την καταθέτετε ως αποτέλεσμα από τη μελέτη κάποιων χειρογράφων;

ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΣΤΑΤΗΣ
Μητρόπολη Αθηνών (Ευαγγελισμός Θεοτόκου)
156 χρόνια από τα εγκαίνιά της (21.5.1862)

ΤΕΤΑΡΤΗ 23 ΜΑΪΟΥ, 8 μ.μ.

Το ψαλτικό σύνολο ΡΩΜΑΪΙΚΟ
ερμηνεύει σε παγκοσμίως πρώτη εκτέλεση τον ΑΚΑΘΙΣΤΟ ΥΜΝΟ
σε ΗΧΟ ΠΛΑΓΙΟ Δ΄ από την παράδοση του Ψαλτικού (11ος-13ος αι.)
και ύμνους του Ευαγγελισμού όπως ψάλλονταν στην Βυζαντινή εποχή (13ος αι.)
Μεταγράφει ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ / Διευθύνει ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΙΛΛΑΛΗΣ

ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ κ.κ. ΙΕΡΟΝΥΜΟΥ

Η σπουδή και μελέτη της παλαιάς ψαλτικής έκφρασης κατά κάποιον τρόπο

«ενταφιάστηκε» με την γέννησι της Νέας Μεθόδου το 1814 και την τυπογραφία απο το 1820 και μετά. Λίγοι μελέτησαν την παλαιά σημειογραφία και ακόμη πιο λίγοι αναρωτήθηκαν αν οι ερμηνείες των Διδασκάλων της Νέας Μεθόδου εκπροσωπούν το παλαιό άκουσμα των Βυζαντινών μελών. Όπως όμως προκύπτει από την έρευνα του Καθηγητού Βυζαντινής Μουσικής και ερευνητού Ιωάννου Αρβανίτη, η ανάγνωση της παλαιάς σημειογραφίας άλλαζε κατά τη διάρκεια των αιώνων όλο και προς το αργότερο και επομένως και το άκουσμα άλλαζε. Οι εφευρέτες της Νέας Μεθόδου μετέγραψαν κάποια μελουργήματα της βυζαντινης εποχής με βάση το άκουσμα που παρέλαβαν στην εποχή τους, δηλ. αυτό που διαμορφώθηκε κυρίως τον 18ο αι, και όχι όπως πραγματικά εψάλλοντο στο Βυζάντιο. Οι μεταγραφές αυτές, αποτέλεσμα των αλλαγών που αναφέραμε, δίνουν την εντύπωση ότι όλα τα παλαιά μέλη ήταν αργά, χρονοβόρα και δύσχρηστα στην λατρεία. Η παρουσίασή μας προσπαθεί να αναδείξει απλώς το αρχικό άκουσμα των παλαιών μελών, καθώς και τις πραγματικές τους χρονικές και λειτουργικές διαστάσεις, μια πορεία «επί τας πηγάς», και δεν έχει σκοπό κάποιας αναβίωσης.

Σε άλλη παλαιότερη συναυλία με παλαιοβυζαντινό ρεπερτόριο υπήρχε και αντίστοιχη ενδυμασία στα μέλη του Romeiko Ensemble. Θα θέλατε να μας μιλήσετε σχετικά αναφέροντας και τις πηγές σας;

Οι ψάλτες στην υστεροβυζαντινή (1261-1453) φορούν άμφια ίδια με του ιερέως (καμίσιο, σφικτούριο και φελώνιο) και επιπλέον φέρουν στο κεφάλι τους ένα καπέλο που τα χειρόγραφα (ψευδοΚωδινός) τα ονομάζουν σκαράνικον ή σκιάδιον. Αγιογραφίες του 15-16ου αιώνα και μινιατούρες χειρογράφων απεικονίζουν σε διάφορα θέματα (Ακάθιστος ύμνος, Υψωσις Τ. Σταυρού, Κοίμησις Αγ. Νικολάου) τους ψάλτες με καπέλα σε αντίθεσι με το ιερατείο που είναι ασκεπές. Στις 23 ΜΑΙΟΥ θα παρουσιάσουμε μία νέα ανακατασκευή τόσο των αμφίων όσο και των πέλων φτιαγμένα στην Ελλάδα.

Γιατί αναφέρετε ότι τα μέλη αυτά θα αποδοθούν σε παγκόσμια πρώτη εκτέλεση; Υπάρχει κάποια ιδιαιτερότητα στην επιλογή των μελών; Θέλετε να μας πείτε λίγα λόγια ποιοί ύμνοι θα ακουστούν;

Ο Ακάθιστος ύμνος ανήκει στο ποιητικό είδος των ΚΟΝΤΑΚΙΩΝ που εψάλλοντο απο την γένεσή τους τον 5ο-6ο αιώνα εως και τον 9ο-10ο αιώνα. Απο τότε ατονίζει η χρήση των κοντακίων δίνοντας την θέση τους στην νέα μουσικοποιητική έκφρασι του 9ου αιώνας, τα στιχηρά και τον κανόνα, που έγιναν πιο λαοφιλή άσματα και παγιώθηκαν στην ορθόδοξο λατρεία μέχρι και σήμερα. Έτσι, τα κοντάκια ξεχάστηκαν και σήμερα κατλεληξαν να διαβάζονται το κουκούλιο και ο πρώτος Οίκος μόνον.

Εμείς παρουσιάζουμε σε παγκόσμια πρώτη εκτέλεση το ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΣΤΑΤΗΣ σε ηχο πλάγιο Δ΄ και σε μελισματικό μέλος, απο το παλαιό μουσικό βιβλίο, το λεγόμενο ΨΑΛΤΙΚΟ, και συγκεκριμένα από ένα χειρόγραφο του τέλους του 13ου αι., βιβλίο που χρησιμοποιείτο απο τον πρωτοψάλτη (μονοφωνάρη) που έψαλλε την ακολουθία σύμφωνα με το κοσμικό (ή ασματικό) Τυπικό. Απο τον 15ο αιώνα και μετά επικράτησε στις ενορίες το Μοναστικό Τυπικό με κάποια απομεινάρια ύμνων του κοσμικού Τυπικού. Το μουσικό ποίημα ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΣΤΑΤΗΣ κατέληξε σήμερα πλέον να διαβάζεται μόνον. Εμείς θα δώσουμε την μελωδία του, σε μεταγραφή του Ιωάννου Αρβανίτη, όπως την έψαλλαν τον 11-13ο αιώνα. Το μέλος αυτό δεν έχει ερμηνευθεί και παρουσιαστεί ξανά.

Πολλές φορές ο κόσμος, αναφερόμενος στον Ακάθιστο Ύμνο, εννοεί τον κανόνα που ψάλλεται τις Παρασκευές της Μ. Τεσσαρακοστής στις εκκλησίες. Θα θέλαμε το σχολιασμό σας.

Δεν είναι μόνον ο κόσμος αλλά και ιερείς που έχουν την παρανόησι αυτή! Άλλο ο κανόνας προς την Παναγία και άλλο ο Ακάθιστος ύμνος. Το μουσικό ποίημα γράφτηκε αρχικά για τον Ευαγγελισμό με κουκούλιο: “Το προσταχθέν μυστικώς” και 24 Οίκους απο το Α-Ω. Την νύχτα της 7ης Αυγούστου 626 άλλαξαν το κουκούλιο προς τιμήν της Κυρίας Θεοτόκου που έσωσε την Πόλη από τον στρατό (“Τη Υπερμάχω Στρατηγώ τα νικητήρια”), έψαλλαν δε όλους του οίκους Α-Ω του ιδίου Κοντακίου προς τιμήν της Θεοτόκου για την προάσπιση της Πόλης απο τους Αβάρους. Το έψαλλαν όρθιοι οι ψάλτες και ο λαός την επωδό (Χαίρε Νύμφη Ανύμφευτε) εξ ού και η ονομασία ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ. Εκείνη την εποχή ΔΕΝ υπήρχε καν ο Κανόνας σαν ποιητικό είδος που ψάλλουμε σήμερα!!

Παράλληλα με τη συναυλία επίκειται και έκδοση που θα περιλαμβάνει 3 βιβλία-CDs. Παρακαλώ αναφερθείτε στο περιεχόμενο αυτής της έκδοσης.

Στην συναυλία αυτή θα παρουσιάσουμε επιλεκτικά και άλλα μουσικά ποιήματα (στιχηρά και κανόνα) για τον Ευαγγελισμό, όπως εψάλλοντο τότε και όπως μας τα διασώζουν οι χειρόγραφες μουσικές πηγές. Τα τελευταία 100 χρόνια οι έλληνες ψάλτες και μουσικολόγοι απομυθοποίησαν τις μεταγραφές των Δασκάλων του 1814 ως το ανέκαθεν ισχύον άκουσμα της βυζαντινής μουσικής. Αντίθετα, δυτικοί μουσικολόγοι, πιστεύοντας ότι το αρχικό άκουσμα ήταν διαφορετικό, προσπάθησαν να μεταγράψουν εκ νέου τα βυζαντινά μέλη με βάσι τις χειρόγραφες πηγές χωρίς όμως επιτυχία. Το 2010 ο μουσικολόγος ερευνητής ΙΩΑΝΝΗΣ

ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ ερευνώντας τα χειρόγραφα με δυναμικό τρόπο και όχι με λανθασμένες υποθέσεις παρουσιάζει το ΚΛΕΙΔΙ της μεταγραφής των στιχηρών και του κανόνα και κατ' επέκτασιν και των άλλων βυζαντινών μελών.

Έτσι η νέα έκδοση με τίτλο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ περιλαμβάνει τρία βιβλία 150 σελίδων το καθένα: το ένα βιβλίο, ΨΑΛΛΟΝΤΕΣ σου τον ΤΟΚΟΝ, περιέχει όλους τους ύμνους του Ευαγγελισμού απο μουσικά χειρόγραφα, ενώ στο δεύτερο βιβλίο ΑΓΓΕΛΟΣ ΠΡΩΤΟΣΤΑΤΗΣ, Ηχος πλάγιος Δ' δίδεται η ερμηνεία των χειρογράφων στην Νέα Μέθοδο που μετέγραψαν ο Ιωάννης Αρβανίτης και ο μαθητής του στην παλαιά σημειογραφία ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΙΛΑΛΗΣ. Έτσι, οι μέχρι πρότινος απολιθωμένοι μουσικοί ύμνοι αναβιώνουν τον πρωτότυπο ήχο τους μέσα απο το κλειδί μεταγραφής του ερευνητού Ι. Αρβανίτη. Όλα τα μέλη της εορτής ακούγονται σε τρεις δίσκους απο το ψαλτικό σύνολο ΡΩΜΑΪΚΟ.

Στον τρίτο τόμο, ΣΩΤΗΡΙΑ & ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ υπάρχουν ομιλίες πατέρων καθώς και δύο σημαντικά κείμενα του π. ΜΑΞΙΜΟΥ ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ που επιμελήθηκε όλη την έκδοση Ομιλητικής και κάνει δογματικές διευκρινίσεις για την αίρεση του Μονοθελητισμού και την έννοια του αυτεξουσίου στην ορθόδοξη ανθρωπολογία, αλλά και για τον άρρηκτο δεσμό μεταξύ δημιουργίας του Θεού και έλευσης εκ του μη όντος εις το Είναι. Τέλος, ο αγιογράφος ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΒΑΡΔΑΒΑΚΗΣ αναλύει την βυζαντινή απεικόνιση του Ευαγγελισμού και μας παραθέτει 50 σπάνιες απεικονίσεις του γεγονότος.

ΡΩΜΑΪΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Το ψαλτικό σύνολο Ρωμαϊκό ιδρύθηκε το 1992 στην Φιλαδέλφεια (ΗΠΑ) με σκοπό την έρευνα, διδασκαλία και παρουσίαση της μουσικής (ψαλτική και κοσμική) της αυλής του Βυζαντινού Αυτοκράτορα στην Κωνσταντινούπολη. Έχοντας επιλέξει δεξιοτέχνες ψάλτες και οργανοπαίκτες υπό την καλλιτεχνική διεύθυνση του Γιώργου Μπιλάλη και μεθοδική έρευνα στις χειρόγραφες μουσικές πηγές ερμηνεύει ανέκδοτα μέλη απο τους 80 και πλέον επώνυμους μουσουργούς του Βυζαντίου.

Το Ρωμαϊκό έχει ερμηνεύσει έργα βυζαντινών, μεταβυζαντινών και νεοελλήνων συνθετών συμμετέχοντας σε διεθνή φεστιβάλ, gala concerts, ιερές τελετές και άλλα πολιτιστικά γεγονότα. Εμφανίζεται απο το 2001 στον ετήσιο κύκλο συναυλιών του World Music Institute ερμηνεύοντας παράλληλα την βυζαντινή και οθωμανική ψαλτική παράδοση της Κωνσταντινουπόλεως στους καθεδρικούς Ναούς St. Bartholomew (NYC) και St. Matthew (DC). Η δισκογραφία του Ρωμαϊκού περιλαμβάνει τα εξής έργα: Sounds of the Parthenon (1996), Thy Cross we adore

(2000), Της συκής το έγκλημα (2001), Βηθλεέμ ετοιμάζου (2002), η Λειτουργία σε ήχο Α΄ (2005), απο τον Ακάθιστο στο Νυμφίο (2007), Χριστός επι γής (2007), Byzantine Christmas (2007).

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΙΛΑΛΗΣ

Ο Γιώργος Μπιλάλης γεννήθηκε στην Αθήνα ακούγοντας απο μικρός τους ήχους της Πολίτικης ψαλτικής. Τα πρώτα του μουσικά βήματα ξεκίνησε στο γυμνάσιο με τον αρχιμουσικό Νίκο Πολυχρονόπουλο. Στην δεκαετία 1980 μελετάει την μεταβυζαντινή και σύγχρονη ψαλτική έκφρασι στους κορυφαίους ψάλτες Αθ. Πέττα, Κων. Ηλιάδη και Δημ. Νερατζή. Σπουδάζει θεωρία της Ελληνικής Μουσικής στον Σίμωνα Καρά και παίρνει Δίπλωμα Διδασκάλου Βυζαντινής Μουσικής. Συμμετέχει σαν σολίστ στην Ελλην. Βυζαντινή χορωδία και τους Μαίιστορες της Ψαλτικής Τέχνης.

Απο το 1990 δραστηριοποιείται στις ΗΠΑ συνεχίζοντας τις σπουδές του στην Παιδαγωγία Μουσικής και Διεύθυνση χορωδίας σε Πανεπιστήμια των ΗΠΑ, ενώ διδάσκεται την θεωρία Οθωμανικής μουσικής στον Feridun Ozgoren (Βοστώνη) μαθαίνοντας gayli tanbur μαζί του και κανονάκι με την Sehvar Besiroglu (I.T.U., Istanbul). Απο το 1995 προπονείται επαγγελματικά με τον δάσκαλο φωνής Γιάννη Πετρόπουλο (www.vocaltechnician.com) με φωνητικές εκτάσεις ανατολικού τενόρου. Ίδρυσε το σύνολο Ρωμαϊκό με σκοπό την ερμηνεία του μεσαιωνικού βυζαντινού και οθωμανικού ήχου. Μελετάει συστηματικά ως υποψήφιος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών την ερμηνεία του παλαιοβυζαντινού μέλους με τον ερευνητή μουσικολόγο Ιωάννη Αρβανίτη. Το 2006, ο Γιώργος Μπιλάλης και ο δάσκαλός του Ιω. Αρβανίτης ιδρύουν την μουσική εταιρεία Κούφισμα

(www.kourhisma.net) με σκοπό την παρουσίασι του κώδικα μεταγραφής των Βυζαντινών μελωδιών στην αυθεντική τους ερμηνεία και την έντυπη και ακουστική έκδοσι των βυζαντινών μελών πού παραμένουν μουσειακά μόνο σε χειρόγραφες συλλογές.

Ο Γιώργος έχει ηχογραφήσει για documentaries (The Greek Schools of Istanbul), στην ταινία «ΝΥΦΕΣ» των Παντ. Βούλγαρη & Mart. Scorsese (2005). Τελευταία εμφανίστηκε στο Ηρώδειο (2006) με τον Σταμ. Σπανουδάκη σε ανατολικούς αυτοσχεδιασμούς. Στη δισκογραφία του ξεχωρίζουν Λάζαρε δεϋρο έξω (2000), Πάτερ Ίεράρχα Νικόλαε (2003), Μή αποστρέψεις (2002), Μυροβλήτα Δημήτριε (2006).